

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2023 m. spalio 16 d., Nr. 23-157AR

Kopija

*Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos
ir darbo ministerijai*

DĖL UŽIMTUMO ĮSTATYMO, CIVILINIO PROCESO KODEKSO IR KITŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMŲ

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK) išnagrinėjo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – ministerija) Lietuvo Respublikos Vyriausybei pateiktus Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 2, 4, 5¹, 16, 17, 20, 24, 25, 30¹, 30², 31, 32, 35, 38, 39³, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 48¹, 50 straipsnių ir IV skyriaus pakeitimo įstatymo (toliau – Užimtumo įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 627, 663 ir 736 straipsnių pakeitimo įstatymo (toliau – CPK projektas), Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 95, 362¹, 589 straipsnių pakeitimo ir 96¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo Nr. I-1240 ketvirtą skirsnį pavadinimo ir 22¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 40¹ straipsnio pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymo Nr. IX-1541 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos garantijų darbuotojams jų darbdaviui tapus nemokiam ir ilgalaikio darbo išmokų įstatymo Nr. XII-2604 1 ir 3¹ straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 9² straipsniu įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo Nr. IX-1768 papildymo 13² straipsniu įstatymo projektus (toliau kartu – Įstatymų projektai).

LVK supranta, jog šiais įstatymų projektais siekiama padidinti legaliai dirbančių asmenų mastą Lietuvoje numatant veiksmingas ir atgrasančias sankcijas už nelegalų arba nedeklaruotą darbą, taip pat skatinti įsiskolinusių asmenų grįžimą į darbo rinką, pagerinant jiems sąlygas užsidirbti aukštesnes potencialias pajamas, tačiau nepitaria kai kurioms Įstatymų projektų pakete siūlomoms priemonėms ir reguliavimo pakeitimams.

Atkreipiame dėmesį į tai, kad LVK kartu su kitais darbdavių atstovais abejones dėl ministerijos siūlomų konkrečių priemonių Įstatymų projektuose buvo išsakiusi š. m. rugpjūčio mėn. organizuotuose Darbo santykių komisijos prie Trišalės tarybos posėdžiuose (2023-08-10 protokolas Nr. K2-7¹, 2023-08-24 protokolas Nr. K2-8²), o 2023 m. rugsėjo 5 d. vykusiam Lietuvos Respublikos trišalės tarybos posėdyje išdėstė konkrečius siūlymus, kuriuos tenkinus, galėtų pritarti legalaus darbo teisės aktų projektams. Deja, apgailestaujame, kad siūlymai nebuvo giliau išanalizuoti ir liko nekoreguotos nuostatos, kurios, mūsų vertinimu, turėtų būti tikslinamos. Žemiau šiame rašte pakartojame 2023 m. rugsėjo 5 d. Lietuvos Respublikos trišalės tarybos protokole Nr. TTP-9³ užfiksuotus darbdavių atstovų pasiūlymus, dėl kurių pateikiame argumentus ir prašome juos dar kartą įvertinti, ieškant subalansuotų, visų pusių interesus tenkinančių sprendimų.

¹ [2023-08-10 DSK protokolas Nr. K2-7](#)

² [2023-08-24 DSK protokolas Nr. K2-8](#)

³ [2023-09-05 TT protokolas TTP-9](#)

I. Dėl pranešimo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniam skyriui apie darbo sutarties sudarymą ir darbuotojo priėmimą į darbą tvarkos pakeitimo

Griežtinant darbdavių atsakomybę už nelegalų darbą, labai svarbu, kad tuo pačiu būtų peržiūrėtos Lietuvos Respublikos užimtumo įstatyme (toliau – Užimtumo įstatymas) nustatytos sąlygos, kurių tinkamai neįvykdžius darbdaviui skiriama sankcija už nelegalų darbą. Viena iš tų sąlygų, kuri, LVK nuomone, tikslintina, yra susijusi su pranešimo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Sodra) teritorinei įstaigai apie darbo sutarties sudarymą ir darbuotojo priėmimą į darbą pateikimu. Pagal galiojantį reguliavimą į nelegalaus darbo apibrėžtį patenka atvejai, kai Sodros teritorinė įstaiga neiformuojama vieną darbo dieną prieš priimto darbuotojo darbo pradžią. Paminėtina, kad praktikoje tokių pažeidimų gali pasitaikyti neturint jokių ketinimų specialiai nusižengti įtvirtintiems reikalavimams, tačiau aplaidumo klaidos gali inspiruoti darbdaviams dideles baudas, jei visgi minėti pažeidimai bus traktuojami kaip tyčinės veikos. Atsižvelgiant į tai, kad tobulėja technologijos, siūlytume keisti minėtą reikalavimą ir nustatyti, kad apie darbo sutarties sudarymą ir darbuotojo priėmimą į darbą būtų privaloma pranešti Sodros teritorinei įstaigai iki darbuotojo numatyto darbo pradžios (arba, pavyzdžiui, pranešimą pateikti 1 val. iki darbo pradžios). Toks pokytis iš esmės teigiamai išspręstų ir situacijas, kurios šiuo metu gali lemti nelegalaus darbo pažeidimo atsiradimą, kai, pavyzdžiui, vadovas yra keičiamas tą pačią dieną (organas priima sprendimą vieną vadovą atšaukti, o kitą išrinkti tą pačią dieną). Įmonė gali nespėti informuoti Sodros teritorinės įstaigos vieną darbo dieną prieš naujo vadovo darbo pradžią, jei vadovo keitimas susijęs su aplinkybėmis, kurioms paaiškėjus tą pačią dieną vadovas yra atšaukiamas iš pareigų.

II. Dėl siūlymo skaičiuoti baudas už nelegalų darbą darbdaviams nuo darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų dydžio atsisakymo

LVK pritaria Užimtumo įstatymo projekto tikslui numatyti veiksmingas ir atgrasančias sankcijas už nelegalų darbą, nedeklaruotą darbą, taip pat sutinka su Užimtumo įstatymo projekto aiškinamajame rašte pateiktu teiginiu, kad sankcijų taikymas yra veiksmingas ir turi atgrasantį poveikį, kai aptikimo ir sankcijų taikymo rizika nusveria ekonominius neteisėto įdarbinimo privalumus, tačiau nepitaria iniciatyvai baudas už nelegalų darbą skaičiuoti nuo darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų praėjusiais finansiniais metais dydžio.

LVK vertinimu, siūlomos baudos juridiniams asmenims už nelegalų darbą ir nelegalų darbą atliekant statybos darbus nuo 2 iki 3 % darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų praėjusiais finansiniais metais (maks. 500 000 eurų, o už pakartotinį pažeidimą - maks. 1 mln.), būtų akivaizdžiai neproporcingos padarytam teisės pažeidimui.

Atkreiptinas dėmesys, kad būtinumas didinti baudas už nelegalų darbą grindžiamas šiuo metu galiojančios baudos dydžio (kuris daug metų nekito) ir MMA (kuris nuolat didėja) santykiu (šiuo santykiu grindžiama ir kitų ES valstybių baudos dydžių už nelegalų darbą analizė), tačiau nėra aišku, **kuo pagrįstas tikslingumas baudos dydį skaičiuoti nuo darbdavio bendrųjų metinių pasaulinių pajamų. Manome, kad toks siūlymas nėra pakankamai motyvuotas, be to, nepagrįstas kitų ES valstybių praktika**, nėra pateiktos analizės ir kitų šalių pavyzdžių, kurie pagrįstų baudos dydžio siejimą su įmonės apyvarta, kaip tinkamiausią ir efektyviausią poveikio priemonę.

Pažymėtina, kad bauda procentais nuo pajamų paprastai taikoma, kai verslo subjekto neteisėti veiksmai daro įtaką ekonominei aplinkai, konkurencijai, vartotojams ar viešosioms vertybėms, o tokios verslo subjekto veiklos mastas yra logiškai susijęs su daromos įtakos dydžiu.

LVK pritartų tokiam teisiniam reguliavimui, pagal kurį **baudos už nelegalų darbą dydis būtų siejamas su MMA, bet neatsižvelgiant į darbdavio bendrąsias metines pasaulines pajamas**. Toks baudos dydžio skaičiavimo mechanizmas iš dalies ir yra siūlomas keičiamo Užimtumo įstatymo 56

straipsnio 4 dalies 2 punkte, kai, tuo atveju, kai nėra atsižvelgiama į darbdavio bendrąsias metines pasaulines pajamas, baudos dydis sudaro nuo 3 iki 12 MMA, o už pakartotinį pažeidimą – nuo 6 iki 24 MMA.

III. Dėl siūlymo trumpinti „skolininko atostogas“ iki 6 mėnesių

CPK projekte siūloma CPK 627 straipsnį papildyti 8 punktu, numatančiu vadinamąsias „skolininko atostogas“. Numatyta, kad pagal CPK 627 str. antstolis turėtų teisę visiškai ar iš dalies sustabdyti vykdomąją bylą arba atidėti vykdymo veiksmus ir tais atvejais, kai Užimtumo tarnyba Užimtumo tarnybos direktoriaus nustatyta tvarka pateikia prašymą dėl turtinio pobūdžio išieškojimo iš skolininko, kuris paskutinius 6 mėn. nedirbo pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu ir pradėjo dirbti pagal darbo sutartį arba darbo santykiams prilygintų teisinių santykių pagrindu, darbo užmokesčio. Atitinkamai siūloma įtvirtinti, kad: 1) šis punktas netaikomas išieškant iš CPK 737 str. nurodytų darbo užmokesčiui prilygintų skolininko pajamų; 2) išieškojimo iš skolininko darbo užmokesčio atidėjimo laikotarpis negali viršyti 12 mėn. per 5 m. laikotarpį nuo pirmojo išieškojimo iš skolininko darbo užmokesčio atidėjimo dienos.

LVK neprieštarauja bendrai „skolininko atostogų“ idėjai, tačiau mūsų vertinimu CPK projekte numatytas išieškojimo iš skolininko darbo užmokesčio atidėjimo laikotarpis iki 12 mėnesių per 5 metus yra ženkliai per ilgas ir neproporcingai pažeidžia kreditorių (išieškotojų) interesus. Atsižvelgiant į tai, kad numatomais pakeitimais yra siekiama skatinti asmenis grįžti į darbo rinką, būtų logiška „skolininko atostogas“ suteikti tik 3 mėnesiams, nes tai atitiktų laikotarpį, siejamą su darbo išbandymu, kuris pagal savo trukmę yra pakankamas asmeniui įsilieti į darbo rinką ir pradėti dengti savo turimas skolas. Tačiau, įvertinus ministerijos argumentus, kad vieniems skolininkams gali prireikti trumpesnių, o kitiems ilgesnių „skolų atostogų“ tam, kad jie integruotųsi į darbo rinką (po galimai prarastų darbo įgūdžių), manome, kad 6 mėnesių „skolininko atostogų“ terminas galėtų būti kompromisinis variantas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad vadinamosios „skolininko atostogos“ būtų taikomos ir išlaikymo bylų ar žalos priteistos dėl sveikatos sužalojimo ar gyvybės netekimo atvejais, todėl šių nuostatų įgyvendinimui turės būti skiriama pakankamai valstybės biudžeto lėšų. Atsižvelgiant į tai, o taip pat siekiant išvengti skolininko „pripratimo“ prie lengvatos, CPK projekte siūlytina įtvirtinti, jog išieškojimo iš darbo užmokesčio ir kitų pajamų atidėjimas yra vienkartinio pobūdžio, kaip paskata skolininkui įsitvirtinti darbo rinkoje. Tai, kad anstoliams perduotų skolų priežastys gali pasikartoti – ekonominė krizė, nedarbas, sveikatos būklė, emociniai sutrikimai, tai neturėtų tapti pagrindu „skolų atostogas“ taikyti daugiau kaip kartą, pripratinant skolininkus prie išimtinai jiems suteikiamų pagerintų sąlygų ir tokiu būdu neskatinant keisti skolininko elgseną grąžinti įsiskolinimus.

IV. Dėl siūlymo mažinamus išskaitų dydžius iš darbo užmokesčio orientuoti išimtinai į įsiskolinusius asmenis, kurie ilgą laiką nedalyvavo darbo rinkoje

CPK 736 straipsnį siūloma keisti sumažinant iš skolininkų galimos išieškoti sumos ribą. Įgyvendinant šiuos siūlomus pakeitimus, ženkliai prailgėtų skolų, ypač didesnės apimties, išieškojimo terminai, o tai nėra naudinga nei kreditoriams, nei patiems skolininkams. Dėl skaičiuojamų procesinių palūkanų išaugtų ir skolų sumos, kurias skolininkams galiausiai tektų sumokėti, taip pat išaugtų ir antstoliams mokamas atlygis, kuris skaičiuojamas nuo visos išieškotos sumos, įskaitant procesines palūkanas.

Manome, kad pakeitimų įteisinimas akivaizdžiai prieštarauja pastarųjų metų Valstybės pasirinktai kryptiai, skirtai fizinių asmenų, turinčių skolinių įsipareigojimų, finansinės padėties gerinimui bei sąlygų užtikrinti greitesnį ir lengvesnį skolų padengimo procesą kūrimui.

Pažymime, kad siūlomais pakeitimais bus suteiktas užtikrinimas skolininkams, kad jų nelaukia neigiamos pasekmės ir jie savo skolas gali grąžinti per laikotarpį, kuris priklauso nuo jų pasirengimo ir noro dirbti legaliai ar daugiau uždirbti. Be to, siūlomi reguliavimo pakeitimai turės įtakos

kreditavimui ne tik esamų ilgalaikių bedarbių, kurie turi skolų, bet visų asmenų, kurių pajamos šiuo metu yra mažos. Vartojimo kredito davėjai bus priversti įvertinti naują reguliavimą, jei jis bus priimtas ir atitinkamai riboti finansinės paslaugos prieinamumą visiems asmenims, patenkantiems į pataisose numatytą pajamų lygį.

Atsižvelgiant į tai, kad bendrai ministerijos parengtais Įstatymų projektais siekiama skatinti įsiskolinusių asmenų grįžimą į darbo rinką, siekiant sudaryti palankias sąlygas tokiems asmenims įsitvirtinti darbo rinkoje ir pradėti dengti skolas bei kovoti su nelegalaus darbo problema, siūlome planuojamą teisinį reguliavimą (mažinamus išskaitų dydžius iš darbo užmokesčio) orientuoti išimtinai į įsiskolinusius asmenis, kurie ilgą laiką nedalyvavo darbo rinkoje, o tuo pačiu, likusiems įtvirtinti galimybę mažinti išskaitomas dalis antstolio patvarkymu tiek iki MMA, tiek virš MMA (ne tik išlaikant nedarbingus šeimos narius).

V. Dėl siūlymo mažinti CPK projekte numatomą skolos sumą (neviršijančią 15 MMA), kuriai esant gali būti realizuojamas paskutinis skolininko būstas, iki 8 MMA

Pažymime, kad CPK 663 straipsnio 3 dalyje nustatytą 4 tūkstančių eurų sumą, kurią viršijus išieškojimą galima nukreipti į paskutinį skolininkui priklausantį būstą, kuriame jis gyvena, siūloma padidinti iki 15 MMA.

Pažymime, kad apribojus galimybę išieškoti iš paskutinio skolininko būsto, jei skolos suma neviršija 15 MMA, bus ženkliai apribotos kreditorių teisės atgauti įsiskolinimo sumas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad būsto vertė regionuose mažesnė, nei siūlomas nustatyti 15 MMA dydis. Kaimiškose vietovėse būstų kainos gali būti ir po 6000,00 Eur ir mažiau. Tai reiškia, kad skolos kaupsis, o nukreipti išieškojimo į menkavertį turtą antstolis neturės teisės. Atsižvelgiant į tai, siūlome pakeisti CPK 663 straipsnio 3 dalį, padidinant šiuo metu galiojančiame CPK nustatytą 4 tūkstančių eurų sumą iki 8 MMA.

Be to, kritiškai vertiname CPK 663 straipsnio 3 dalies pakeitimą, kuriuo panaikinamos galimybės nukreipti į turtą skolos išieškojimą, jeigu turto vertė mažesnė už skolą. Pritarus siūlomam pakeitimui ir panaikinus paminėtą CPK 663 straipsnio 3 dalies nuostatą, nebūtų tinkamai užtikrinama skolininko ir išieškotojo interesų pusiausvyra. Įstatymas saugotų išimtinai tik skolininko interesus, o išieškotojų interesai būtų pažeidžiami, nes nebūtų išieškomos ne tik esamos skolos, bet skolininkas taip pat galėtų auginti savo skolas.

VI. Dėl nuosaikesnio termino keitimo (ilginimo), per kurį negalima išieškoti iš skolininkui priklausančio paskutinio būsto

CPK projekto 3 straipsniu siūloma pakeisti CPK 663 straipsnio 1 d. numatytus terminus, kad pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą, jeigu skolininkas pateikia antstoliui įrodymus, kad išieškotiną sumą ir vykdymo išlaidas galima išieškoti per 12 mėn. vietoj šiuo metu nustatytų 6 mėn., o išieškant iš skolininkui priklausančio paskutinio būsto, kuriame jis gyvena – per 36 mėn. vietoj šiuo metu nustatytų 18 mėn.

Pažymime, kad priverstinio vykdymo procesas yra skirtas išieškoti skolas skolininkui nemokant skolų geranoriškai. Siūlomi pakeitimai iš esmės eliminuoja operatyvumą bei suteikia skolininkui daugiau teisių, nei pareigų, nors būtent skolininkas yra prievolės pažeidėjas. Manome, kad reguliavimo pakeitimai, gerinantys skolininko ir bloginantys išieškotojo padėtį, turi būti objektyviai pagrįsti bei užtikrinti abiejų šalių interesų pusiausvyrą, nedaryti esminių kliūčių įvykdyti teismo sprendimą.

Atsižvelgiant į tai, kad CPK projekte skolininkams jau ir taip maksimaliai projektuojamos „nuolaidos“ (skolininkui suteikiamos ne tik taip vadinamos „skolininko atostogos“, bet mažinami ir išskaitų dydžiai išieškant iš darbo užmokesčio), siūlome laipsniškai pereiti prie skolų išieškojimo iš pajamų sąlygų pakeitimo ir aukščiau minėtus terminus sistemingai pratęsti po 6 mėnesius, t. y. 12 mėn., ir atitinkamai 24 mėn.

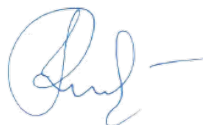
Pažymėtina, kad bet koks terminų pailginimas apsunkins vykdyti išieškojimą iš turto, neabejotinai pablogins visų vartotojų skolinimosi sąlygas, apribos išieškojimo nukreipimą į bet kokią nekilnojamą turtą, kas reikš išieškotojų teisių ir teisėtų interesų apsaugos susilpninimą.

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, maloniai kviečiame dar kartą apsvarstyti mūsų pateiktas pastabas ir pasiūlymus bei bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ieškoti geriausių sprendimų, kad siūlomi pokyčiai leistų pasiekti Įstatymų projektų keliamus tikslus.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė

Ineta Rizgelė